

Fernando Savater

Det nødvendige Europa

Jeg vil tro, at noget af det mest tragiske ved menneskelivet (på individuelt såvel som på kollektivt niveau) er, at hensigten om bedring altid opstår på baggrund af katastrofer og ikke som resultat af fattet og rationel overvejelse af det virkeligt hensigtsmæssige set i lyset af en rigtigt forstået egeninteresse. I en af Jules Vernes' første (og største) dannelsesromaner, *Rejsen til jordens indre*, får den unge hovedperson af sin mentor at vide, at han skal kaste blikket ned i afgrunden som "timer mod svimmelhed". Det lader til, at kun disse lektioner kan få os til at forbedre vores personlige opførsel, ligesom de er særligt effektive som ansporing til et kursskifte for hele nationer. Der skal en katastrofe til at få os ud af vore vildfarelser og væk fra udbytningens politik, en katastrofe til at få os til at søge fælles løsninger på problemerne; og jeg er bange for at vi ikke har set det sidste til de seneste katastrofers følgevirkninger. Blandt disse har især straffekrigen mod Irak været bemærkelsesværdig: dette samlede overfald på et diktatur, der indtil for nyligt blev mødt med udbredt velvilje af vore demokratier og af angrebslandene selv, har på overbevisende måde demonstreret den internationale retsordens magtesløshed. Overfaldet baner vejen for en verdensorden baseret udelukkende på den største militærmagts vilje til verdensherredømme, fremfor på aftaler mellem alle demokratiske

lande. De skrøbelige internationale institutioner, der blev udtænkt i forrige århundrede, synes afskaffet eller henvist til et museum for gode politiske hensigter, der har mistet deres legitimitet i det rå og angstfyldte scenario, verden står overfor nu. Således tilbage ved udgangspunktet og med blikket svimlende i afgrunden bør de europæiske lande, der arbejder på en sand forening (og som i dag er mindre forenede end nogensinde), overveje muligheden af et historisk kursskifte.

Naturligvis kan ingen af de store europæiske stater på troværdig vis bebrejde USA dets forsøg på imperiebygning. Vor kolonialistiske krigstradition gør os lidet egnede som kritikere af bestræbelser, der indtil for kort tid siden var vore egne, og som man ligefrem kan sige, at vi har opfundet. Men vort kontinents ansvar for to verdenskrige har overbevist flertallet af europæerne om nødvendigheden af at finde internationalt regulerede måder at forebygge, undgå og i yderste fald løse konfrontationer mellem modsatrettede interesser på et niveau, der overskrider nationalstaternes grænser. Jeg taler her dels om forvaltningen af planetens materielle ressourcer såsom olie og vand; men også om at beskytte sociale værdier som de demokratiske friheder, menneskerettighederne og retten til uddannelse. Sikkerhed er bestemt et vigtigt princip – men det turde efterhånden være klart, at ver-

På vej mod Island gør professor Lidenbrock og hans nevø Fritz ophold i København, hvor professoren slæber Fritz op i Frelserkirken: "Med et tog onkel mig i kraven; vi var nået op under kuglen. – Se så, sagde han til mig, se dig godt om; du må have 'timer mod svimmelhed'." (*Rejsen til jordens indre*, 1864, org.ill. Riou)

den bliver et mere sikkert sted ved ikke blot at bekæmpe terrorismen, men også fattigdommen, uligheden og såvel politisk som økonomisk uretfærdighed. Det er nødvendigt at hjælpe de svageste på verdensplan, og der er behov for en international orden til at strukturere det globale samliv mellem de mere end seks milliarder mennesker, vi er, og som i dag lever i indbyrdes

fjendtlige stammer styret af uforsonlige gudomme. Hjælper vi ikke, og skaber vi ikke en sådan fælles orden, vil verden med sikkerhed ikke være noget sikkert sted.

Det vigtige er ikke så meget at have ret og med våben i hånd at forsvare eller diktere fornuften som styrende instans, som det er at bruge resultaterne af den sociale udvikling til at

etablere principper for en fælles fornuft, som alle mennesker kan føle sig delagtige i og opleve, at de har gavn af. Fremskridtstanken er så ofte blevet forvansket i det samme Europa, hvor den opstod, og burde ikke blot henvise til en overfladisk "modernisering", der fjerner hindringerne for kapitalismens frie udfoldelse; men lige så meget til den vedholdende bestræbelse på at udbrede rettigheder og pligter til stadig flere mennesker. For selvfølgelig er det at "civilisere" andet og mere end at "modernisere" markederne og teknologien.

Europa er en nødvendig om end ikke tilstrækkelig del af denne civiliserende proces. Naturligvis forudsat at der er tale om et samlet Europa, der ikke blot er enigt om oplysningstidens idealer, men også om forsvaret af senere landvindinger som velfærdsstaten, det politiske livs verdslige form og de for alle gældende retsgarantier. (Som den franske filosof Jean Pierre Faye så fint udtrykte det engang: "Europa er dér, hvor der ikke er dødsstraf".) Europa har brug for en forfatning, der institutionelt fastsætter de grundlæggende principper for en fælles udenrigspolitisk stemme, og for en afskrækkende militær formåen, der kan garantere kontinentets sikkerhed uden at appellere til fremmede magters beregnende beskyttelse. Jeg forfægter ikke en europæisk union i form af en

lukket fæstning – men derimod et Europa, som er tilstrækkeligt selvberørende og velfungerende til at forblive åbent og storsindet i en tid, hvor vi står over for globale problemstillinger, det ikke længere er menneskeligt muligt for nogen at holde sig udenfor. Vore nationer har mere end nogensinde brug for resten af verden, fordi truende katastrofer har gjort det klart, at end ikke de mest magtfulde lande kan leve isoleret; men også verden har brug for en sådan fælles europæisk stemme, der i al sin mangfoldighed formår at tale klart.

Det er derfor på tide, at vi i Europa kræver af vore regeringer, at de foretager de nødvendige skridt til at virkeliggøre en sådan fælles bestræbelse. Og at det ikke kun er de progressive, der gør det; men derimod alle civiliserede borgere, alle, der forholder sig ansvarligt til deres borgerpligt. Sådan viser vi, at vi har fået noget ud af "timerne mod svimmelhed" og blikket ned i afgrunden.

Oversat fra spansk af Sara Høyrup

Artiklen blev bragt i El País d. 31. maj 2003.

© 2003 El País.

FERNANDO SAVATER, f. 1947. Professor i filosofi ved Universidad Complutense de Madrid.